

ОСОБЛИВОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПІДХОДУ**Т. В. Яценко**

Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка

вул. Л.Чайкіної 33, м. Кременчук, Полтавська обл., 39623, Україна. E-mail: ya.tanya@i.ua

Зроблено аналіз проблеми стимулювання пізнавальної активності дошкільників засобом мультисенсорного підходу. Описано різні види, рівні, компоненти та специфічні особливості розвитку пізнавальної активності, засоби її стимулювання; охарактеризовано особливості сприймання та збереження інформації дітей з різним типом сприймання (кінестетик, аудіал, візуал). Детально описано особливості впровадження мультисенсорного підходу, як засобу стимулювання пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку, особливості створення мультисенсорного середовища в умовах закладу дошкільної освіти. Розкрито особливості зонування приміщення з урахуванням кольорового оформлення, використання у роботі з дошкільниками елементів пісочної терапії, музикотерапії, арттерапії, стоунтерапії, казкотерапії, кольоротерапії, ароматерапії, глинотерапії та ін. Наведено результати проведеного дослідження особливостей пізнавальної активності дошкільників та зроблена спроба системного аналізу організації психолого-педагогічного експерименту в умовах закладу дошкільної освіти зі стимулювання пізнавальної активності дошкільників засобами мультисенсорного підходу.

Ключові слова: активність, пізнання, інтерес, мультисенсорний підхід, середовище, стимулювання.

ОСОБЕННОСТИ СТИМУЛИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ВНЕДРЕНИЕ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПОДХОДА**Т. В. Яценко**

Кременчугский педагогический колледж имени А. С. Макаренко

ул. Л.Чайкиной 33, г.Кременчуг, Полтавская обл., 39623, Украина. E-mail: ya.tanya@i.ua

Представлен анализ проблемы стимулирования познавательной активности дошкольников с помощью мультисенсорного подхода. Описаны различные виды, уровни, компоненты и особенности развития познавательной активности, способы ее стимулирования; дана характеристика восприятия и сохранения информации детьми с разным типом восприятия (кинестетик, аудіал, візуал). Подробно описаны особенности внедрения мультисенсорного подхода, как средства стимулирования познавательной активности детей старшего дошкольного возраста, особенности создания мультисенсорной среды в условиях дошкольного образования. Раскрыты особенности зонирования помещения с учетом цветового оформления, использования в работе с дошкольниками элементов песочной терапии, музыкотерапии, арт-терапии, стоунтерапии, сказкотерапии, цветотерапии, ароматерапии, глинотерапии и др. Представлены результаты исследования особенностей познавательной активности дошкольников и сделана попытка анализа организации психолого-педагогического эксперимента в условиях учреждения дошкольного образования по стимулированию познавательной активности дошкольников средствами мультисенсорного подхода.

Ключевые слова: активность, познание, интерес, мультисенсорный, среда, стимулирование.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Соціально-економічний розвиток України як сучасної, незалежної європейської держави можливий за умови якісного удосконалення системи освіти, зокрема, її першої ланки – дошкільного виховання. Останнім часом спостерігається зростання інтересу до проблем дошкільця, однією з яких є створення умов для стимулювання пізнавальної активності та інтересів дітей. Пізнавальна активність, проявляється лише за певних умов та в певному розвивальному середовищі. До таких умов відносять використання технології *мультисенсорного підходу* [7], який передбачає засвоєння дітьми досвіду через активізацію всіх органів чуття.

Для того, щоб навчання та виховання сприяло становленню гармонійно розвиненої особистості, у дитині необхідно пробудити ключове джерело її розумової діяльності – пізнавальну потребу, яка є витокіом пізнавальної активності і лежить в основі розвитку пізнавального інтересу людини.

Проблему стимулювання пізнавальної активності дитини досліджували О. Матюшкін, Л. Виготський, Г. Щукіна Використання технології мультисенсорного підходу вивчали І. Карабаєва, А. Пасічник та ін. [10].

Мета роботи. Дослідити особливості пізнавальної активності дошкільників в умовах впровадження мультисенсорного підходу.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Виявлення особливостей стимулювання пізнавальної активності дошкільників потребує з'ясування сутності таких дефініцій: „активність”, „пізнання”, „пізнавальний інтерес”.

„Активність” – найбільш загальна категорія в дослідженнях психічного розвитку, пізнавальних і творчих можливостей особистості. Кожна наука досліджує специфічні для неї закономірності розвитку, динаміку активності. У системі пізнавальних процесів активність найбільш виразно виступає на трьох істотно різних рівнях:

- активність уваги, яка викликається

новизною стимулу та розгортається в систему орієнтовно-дослідницької діяльності;

- дослідницька пізнавальна активність, яка викликається проблемною ситуацією в навчанні, спілкуванні, професійній діяльності;
- особистісна активність, що виражається у формі „інтелектуальної ініціативи”, „надситуативної активності”, „самореалізації особистості”.

Кожен рівень пізнавальної активності становить основу для більш високого рівня й включається до його складу, є необхідним для повноцінного прояву більш високих рівнів пізнавальної активності.

Розширюючи тлумачення цього терміну в лінгвістичній літературі, знаходимо такі синонімічні ряди: „активний, діяльний, енергійний, ініціативний, заповзятливий”; „активність, енергія, ініціатива, заповзятість”.

Поняття „пізнання” є філософським. В „Українському педагогічному словнику” пізнання розглядається як процес цілеспрямованого, активного відображення об’єктивного світу в свідомості людей.

У психології поняття „пізнання” трактується як вища форма відображення об’єктивної дійсності, процес вироблення дійсних знань. За рахунок пізнавальних процесів ми маємо змогу сприймати світ, відобразити його та діяти в ньому.

Формування пізнавальної активності дошкільників здійснюється в освітньому процесі, де розвиваються пізнавальні психічні процеси: відчуття, сприймання, пам’ять, увага, уява, мовлення. Здебільшого дослідження науковців спрямовані на вивчення розвитку окремих психічних процесів. Наприклад: типи сприймання досліджували педагоги (А. Богущ, В. Щербаконя), психологи (А. Котлярова, О. Неклюдова), мислителі дії досліджували (Л. Жуковська, П. Зінченко, та ін.) [6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив, що існує багато понять, які характеризують активність дитини. Поряд з поняттям „активність” вживається щонайменше чотири інших: „психічна активність”, „розумова активність”, „інтелектуальна активність”, „пізнавальна активність”. Визначення цих термінів схожі, але мають відмінності, вони тісно пов’язані з інтелектом та його розвитком протягом людського життя.

Пізнавальна активність дитини проявляється в її іграх, малюнках, розповідях, та інших видах творчої діяльності. Дорослі повинні забезпечувати умови для розвитку такої діяльності [3].

Пізнавальна активність є складним і багатогранним явищем. Вона має структуру, в якій вчені виокремлюють: види, типи, компоненти, форми прояву, рівні.

Так, К. Крутій визначала наступні види пізнавальної активності:

- перцептивно-мнемічна активність (активність сприйняття і запам’ятовування знань);
- наочно-практична активність (різновид

перцептивно-мнемічної активності, що виявляється у процесі сприймання наочних посібників і практичних дій з предметами, що вивчаються);

- операційно-дієва активність (пов’язана з виконанням різних видів розумових дій у внутрішньому плані);
- творчо-пізнавальна активність (передбачає розвиток творчої діяльності);
- мотиваційна активність (це стимуляція різних видів пізнавальної активності, формування позитивного ставлення до засвоєння матеріалу, вироблення умінь та навичок) [4].

У психолого-педагогічній літературі визначаються такі рівні пізнавальної активності: творчий (високий), інтерпретативний (середній) і репродуктивний (низький) (С. Ладивір, В. Лозова, Г. Щукіна та інші).

Розвиваючись, розумова активність змінює базові дії дитини. Замість безладних вони стають організованими, пізнавальними. Вчені наголошують на значенні дорослого поряд з дитиною для розвитку її пізнавальної активності [9].

Основною умовою розвитку пізнавальної активності дошкільників є включення їх у ігрову, навчально-пізнавальну, продуктивну, рухову діяльність. Розвивальна роль будь-якої діяльності носить практично-продуктивний характер. Зважаючи на це, одним із аспектів підвищення рівня розвитку пізнавальних здібностей та пізнавальної активності є інтеграція різних видів діяльності у навчально-виховному процесі.

В. Суржанська у власних дослідженнях описує критерії, показники, рівні та особливості пізнавальної активності дітей дошкільного віку [8]:

- пізнавальна активність проявляється з народження та інтенсивно розвивається протягом усього дошкільного віку;
- вона виявляється в різних видах діяльності, не характеризується цілеспрямованістю пізнання в окремій галузі – дитину цікавить усе, що її оточує;
- пізнавальна активність дитини дошкільного віку яскраво виявляється в постійних запитаннях, розмірковуванні, порівнянні, експериментуванні, постановці та вирішенні найрізноманітніших дитячих проблем, спрямованих на більш глибоке пізнання дитиною оточуючих предметів;
- дитина дошкільного віку виявляє пізнавальний інтерес на рівні цікавості та всеосяжної допитливості від „Що це таке?” до „Хочу все знати!”
- ефективним чинником формування пізнавальної активності є створення умов, в яких би дитина змогла виявити себе як суб’єкт власної діяльності, взаємодії з дорослими та однолітками;
- після 4–5 років пізнавальна активність набуває вигляд ініціативної перетворюючої активності.

Набуті дитиною в процесі життя знання та практичний досвід дають змогу усвідомити власні

можливості, що, в свою чергу, породжує нові бажання, спонукає до ініціативних та творчих дій [5, 11].

Рушійною складовою пізнавальної активності і її обов'язковим компонентом є *пізнавальний інтерес*. Це вибіркова спрямованість особистості на пізнання певного об'єкта, явища, діяльності тощо. Предметом пізнавального інтересу для дитини є те, що вона вважає необхідним, значимим, цінним, привабливим. Пізнавальний інтерес може бути ситуативним, що виникає у процесі виконання певної дії та згасає з її завершенням, та стійким, що є відносно постійною рисою особистості. Розвиток пізнавального інтересу характеризується такими стадіями: цікавість, допитливість, власне пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес.

Розвиток пізнавального інтересу залежить від того, наскільки дитина залучається до творчого дослідницького пошуку. Величезне значення для цього процесу має грамотно побудована інтелектуально-дозвілєва діяльність.

Дошкільник, на відміну від малюка, для якого питання є лише формою спілкування, контакту з дорослим, постійно ставить дорослим запитання пізнавального характеру: „чому?“, „навіщо?“, „як?“. Він чекає від них відповіді, домагається ясності, висловлює сумнів. У такої дитини формується питальне ставлення до навколишнього світу.

Стійкість такого допитливого ставлення дитини до дійсності залежить від того, чи культивують дорослі це ставлення до навколишнього або гасять його своїм зневажливим ставленням до запитань дітей і небажанням відповідати на них.

Проте, якщо вихователь підтримує запитання дитини, спонукає дитину шукати вирішення проблеми, якщо своїми відповідями спрямовує думку дитини на постановку та рішення нових посильних завдань, то формуються найцінніші риси особистості – допитливість, цікавість, спостережливість. Ці якості особистості надають активності дитини чітку пізнавальну спрямованість [3].

Одним із завдань дослідницької роботи є проведення експериментального дослідження з питань вивчення особливостей пізнавальної активності старших дошкільників та пізнавального інтересу як рушійної складової та компоненту пізнавальної активності.

Для дослідження нами використано наступні методи: спостереження за проявом навчально-пізнавальної активності, методика „Таємничий лист“, методика „Дерево бажань“ (В. Юркевич), анкета для батьків і вихователів.

Експериментальне дослідження було проведено у ЗДО №68 Кременчуцької міської ради Полтавської області, вибірку дослідження склали діти старших груп у кількості 48 осіб.

Під час спостереження вівся запис дитячих запитань, що дозволило зробити їх аналіз (табл. 1).

Таблиця 1 – Результати дослідження рівня пізнавального інтересу за особливостями запитань дітей старшого дошкільного віку.

№ з/п	Стать	Рівні пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку		
		низький	середній	високий
1	Хлопчики	8%	80%	12%
2	Дівчатка	22%	70%	8%
3	Всього	15%	75%	10%

Запитання дітей соціально-комунікативного характеру стосувалися намірів, вчинків, переважали запитання оцінного характеру: „Чи правильно я роблю?“, запитання – схвалення: „Я молодець?“, підтвердження і пошуку допомоги: „Якщо у мене не вийде, ви допоможете?“.

Особлива увага приділялася аналізу дитячих запитань пізнавального характеру, як однієї з форм прояву допитливості: „Чому у ялинки немає листя?“ „Хто так розгойдує дерева?“ „Що значить дружити?“.

Результати проведеного спостереження свідчать про те, що кількість запитань пізнавального характеру хлопчиків більша, ніж у дівчаток. Хлопчики частіше проявляють високий рівень пізнавального інтересу у запитаннях (12%), на відміну від дівчаток (8%). Низький рівень пізнавального інтересу частіше проявляють дівчатка (22%), рідше хлопчики (8%). Середній рівень у дітей протилежної статі суттєво не відрізняється.

З метою діагностики пізнавальної активності дошкільників було використано методику «Таємничий лист», коли за п'ять хвилин до закінчення заняття кожній дитині пропонувався листочок з «Таємничим листом» та шифр. Під керівництвом діти розшифровували перше слово. Після цього оголошувалася перерва на 10 хвилин. Діти за бажанням могли залишитися і закінчити розшифрування до кінця. За об'ємом розшифрованого матеріалу встановлювався результат: від 1 до 3 балів. Високий рівень виявлено у 10 % дітей, середній – у 78 %, низький – у 12 % дітей.

Методика В. С. Юркевич „Дерево бажань“ спрямована на вивчення пізнавальної активності дитини. Сутність методики полягає в тому, що дітям пропонують шість запитань і дають можливість по 4–6 хв. відповісти на кожне з них. Усі запитання методики мають пізнавальний характер, проте вони відрізняються за рівнем складності. Високий рівень виявлено у 13 % дітей, середній – у 82%, низький – у 5 % дітей.

Результати анкетування батьків і вихователів допомогли уточнити дані дослідження. Зібрані дані усіх проведених досліджень дозволяють нам поділити досліджуваних на три групи: діти з низьким, середнім і високим рівнем розвитку пізнавальної активності.

Низький рівень: дитина не виявляє самостійності в процесі виконання завдань, демонструє негативні емоції, не ставить пізнавальних запитань, коли відчуває труднощі.

Середній рівень: дитина допитлива. Зазнаючи труднощів у вирішенні завдання, діти не втрачають позитивного емоційного ставлення до них, а звертаються за допомогою до вихователя, виконують завдання до кінця, що свідчить про інтерес шукати способи розв'язання задачі, але разом із дорослим.

Високий рівень: дитина дуже допитлива, прагне самостійно міркувати, виявляє ініціативність, бажання вирішувати пізнавальні завдання. У випадку виникнення труднощів дитина не відволікається, виявляє завзятість і наполегливість у досягненні результату.

Узагальнення даних констатувального дослідження дозволило з'ясувати, що 8 % дітей мають низький рівень розвитку пізнавальної активності, 80 % – середній рівень, а 12 % досліджуваних – високий.

Загальний аналіз прояву пізнавальної активності у дітей різної статі показав, що рівень розвитку пізнавальної активності хлопчиків суттєво не відрізняється від рівня розвитку пізнавальної активності дівчаток. Високий рівень мають 10 % дівчаток і 14 % хлопчиків. Середній рівень характерний для 76 % хлопчиків та 85 % дівчаток. Низький рівень у 8 % дівчаток і 10 % хлопчиків.

Результати проведеного дослідження показали, що пізнавальна активність старших дошкільнят не достатньо розвинена. Тільки частина дітей мають високий рівень розвитку пізнавальної активності. Інші діти потребують планомірної роботи з розвитку допитливості, пізнавального інтересу, здійснення пізнавальної діяльності. Тому педагог має цьому сприяти.

Аналіз наукових праць дозволив визначити ряд психолого-педагогічних умов розвитку пізнавальної активності дошкільників:

- використання мультисенсорного підходу;
- включення дошкільників у різні види діяльності: ігрову, навчально-пізнавальну, продуктивну, рухову, комунікативну;
- створення збагаченого предметно-просторового розвивального середовища;
- створення проблемно-пошукових ситуацій та організація пізнавального пошуку дітей.

Перераховані вище умови стали основою формувального експерименту, мета якого полягала в розробці та практичній перевірці ефективності технології мультисенсорного підходу у розвитку пізнавальної активності дошкільників.

Розглянемо особливості такого середовища та можливості його використання в роботі з дітьми.

Діти з переважаючим кінестетичним типом сприймання пізнають світ за допомогою дотиків і рухів. Вони дуже активні, їм складно всидіти на одному місці і довго займатися однією справою. Такі діти люблять активні ігри, охоче виконують різні дії, у них хороша координація рухів і окомір.

Дітям з аудіальним типом сприймання потрібний звуковий сигнал, вони краще сприймають інформацію, беручи участь у розмовах, дискусіях. Такі діти музичні, сприймають світ через звуки, ритм і образи.

Діти з провідним візуальним типом сприймання, як правило, краще сприймають новий матеріал, якщо використовуються різні види наочних посібників: відеофільми, роздавальний матеріал, ілюстрації, діаграми, картинки. Міміка та жести педагога також сприяють більш успішному запам'ятовуванню інформації.

Відмінність модальностей – одна з причин, за якою діти опиняються в нерівних умовах освіти. Тому для успішного сприймання матеріалу необхідно використати завдання і вправи, що дозволяють активізувати всі канали. Цьому найкраще сприяє мультисенсорний підхід.

Стимуляція всіх органів чуття під час роботи з дітьми сприяє максимальному зростанню ступеня засвоєння інформації, порівняно з традиційними методами, де задіяні один-два сенсорні канали.

Мультисенсорний підхід у навчанні (multi — sensory approach) — технологія навчання з опорою на канали сприймання усіх органів чуття: слуху, зору, дотику, нюху, смаку, що сприяє більш ефективному сприйманню і запам'ятовуванню нового матеріалу. Ця технологія забезпечує багатоканальність надходження інформації і в той же час цілісність її сприймання.

Ефективність даного підходу підтверджена багаторічною успішною практикою в багатьох країнах світу. Нейрофізіологічні дослідження науковців показали, що діти краще засвоюють інформацію, включаючи всі органи відчуття: слух, зір, дотик, нюх і смак.

Одним із важливих елементів здійснення мультисенсорного підходу є створення мультисенсорного середовища. Тому для впровадження технології мультисенсорного підходу нами було використано кабінет психолога, який доповнено матеріалами, які дали можливість створювати педагогічні ситуації у мультисенсорному середовищі [11].

Зонування кабінету передбачає чотири основні зони (активного пізнання, відпочинку, творчості та сучасної ігрової зони), які мають додаткове освітлення (відповідно: зелене, синє, жовте та червоне). Під час певного виду діяльності у дітей активізується одна із зон за допомогою певного кольору. Це спонукає до входження у певну атмосферу й максимально активної праці.

Перша зона кабінету має *зелене кольорове оформлення та освітлення*, яке сприяє активізації пізнавальної діяльності дітей. Позитивні характеристики зеленого кольору: стабільність, обов'язковість, наполегливість і сталість. Це «проникнення в самого себе».

Інтер'єр зони вибрано не випадково – навколишні об'єкти стимулюють активне пізнання, бо кожен з них приховує в собі таємницю. У кроні дерев та їх стовбурах ховаються і люди, і комахи, і тварини, а сама крона дерева нагадує вітрильник.

У цій зоні діти виконують активну пізнавальну діяльність, яка полягає в ознайомленні з новим матеріалом.

Так, у іншій зоні – блакитній організовано відпочинок та релаксацію, які так необхідні маленьким дітям під час навчальної роботи з ними. Адже, за законами психології, увага людини після невеликої перерви та зміни діяльності набуває більшої зосередженості. Блакитний колір заспокоює, випромінює надійність, знижує напругу. Це колір "спокійної емоційності"; мрій і сподівань, миру і злагоди. Він здатний створювати атмосферу комфорту та розширювати простір. Інтер'єр зони – морський пейзаж у блакитних відтінках. Під час діяльності в цій зоні використано елементи музикотерапії та ароматерапії.

Третя зона кабінету має *жовте кольорове оформлення*, яке сприяє активізації творчої діяльності дітей. Позитивні характеристики жовтого кольору: спонукає спритність, оригінальність, радість життя.

Оформлення жовтої зони спонукає поринути в архаїчну культуру, відшукати та розкрити в собі прихований потенціал та реалізувати його у власних творах мистецтва. Так, на заняттях використано різні види психотерапевтичних технік та їх елементів у роботі з дітьми. До них відносяться: педагогічна пісочниця (обладнання зони включає наявність як звичайної пісочниці, так і пісочниці з освітленням, сухого, кольорового та кінетичного піску), елементи арттерапії, стоунтерапії, казкотерапії, глинотерапії та ін.

Остання четверта зона – *червона*. Психологічне значення цього кольору — збудження, стимуляція, активність. Це також реакція на вимогу і виклик. Оформлення зони складається з казкового містечка, у якому одночасно можуть бути усі чотири пори року. Призначення даної зони – оволодіння інноваційними технологіями, які сприяють розвитку дошкільника: ящик Сегена, картки Домана, унікуб Нікітінія, палички Кюїзенера, блоки Дьенеша та ін.

Широко використовуються такі сучасні обладнання як бізборд, геоборд, розвивальні фетрові книжки, кубики та кулі, що допомагають пізнати світ за допомогою різних аналізаторів.

Окремим осередком у кабінеті залишається куточок усамітнення дитини, який представлено у вигляді балдахіна на зеленій штучній траві.

Окремо слід сказати, що для стимулювання зорових аналізаторів використано: світлові чарівні ворота, кольорова світлодіодна лампа, різнокольорові мішечки з запахами трав та ін.; слухових: звуки живої і неживої природи та музика для релаксації; нюхових: запахи трав (ромашка, базилік, кріп, евкаліпт, меліса, материнка та м'ята), квітів, овочів та ін.; смакових: фрукти, овочі, ягоди, горіхи; дотикових: іграшки, фрукти та ін. Перед роботою з дітьми було отримано дозвіл батьків на використання названих матеріалів.

Особливістю на заняттях з дітьми стало використання світлодіодної лампи, яка змінює свій колір залежно від типу діяльності дітей (зелений – пізнання, синій – релаксація, червоний – ігрова діяльність та жовтий – творча діяльність дітей (зображувальна, конструктивна, музична).

Мета занять: підвищувати рівень пізнавального інтересу до навколишнього світу в умовах мультисенсорного підходу.

Для реалізації завдань дослідження було розроблено *систему занять* для дітей старшого дошкільного віку в умовах використання мультисенсорного підходу.

Під час проведення занять реалізовано наступні *завдання*:

1. Сприяти стимулюванню різних сенсорних зон дітей шляхом включення в роботу різних сенсорних каналів.

2. Дати поглиблене уявлення про явища навколишнього світу через засвоєння дітьми інформації.

3. Розвивати у дошкільників здатність концентрувати й утримувати увагу, зберігати засвоєний матеріал у довготривалій пам'яті.

4. Формувати мотиви спілкування з однолітками та інтерес до взаємодії з ними.

Структура заняття складалася з таких *етапів*:

1. Вхідження в чарівну кімнату через світлові ворота (привітання).

2. Пізнавальний етап (розширення кругозору дітей шляхом стимулювання діяльності сенсорних систем).

3. Релаксаційний етап (психогімнастика).

4. Ігровий (ігри в основі яких лежить стимулювання сенсорних зон).

5. Творчий етап (малювання, ліплення, аплікація різними техніками, які стимулюють нюхові, зорові, дотикові та ін. аналізатори).

6. Підсумок (аналіз діяльності та прощання).

7. Вихід із чарівної кімнати через світлові ворота.

Аналіз діяльності дітей на занятті відбувався шляхом постановки запитань, які б спонукали дітей висловити власну точку зору, а не просто відтворити раніше почуте. Це запитання типу: „Що?“, „Де?“, „Коли?“, „Чому?“, „Навіщо?“, „Як?“.

Такі запитання підштовхують дитину до самоаналізу, актуалізації власного досвіду; активного говоріння. У процесі навчальних занять велося спостереження за дітьми з метою виявлення їх пізнавальних особливостей. При роботі з суб'єктивним досвідом дитини використано алгоритм, запропонований І. Карабаєвою, який складається зі слів-запитань [1].

У розвивальній роботі з дітьми використано перспективно-тематичне планування, в структуру якого закладено методи, форми, прийоми і способи навчання, що враховують поетапне і паралельне формування всебічно розвиненої особистості дошкільника через реалізацію змісту освітньої програми. Створення умов для одночасного формування нових психічних утворень і розвитку якостей особистості дитини сприяло б появі пізнавального мотиву та підвищенню рівня пізнавального інтересу.

Таким чином, відповідно до психологічних закономірностей, працюючи за перспективно-

тематичним планом, цілеспрямовано (за державними стандартами), спеціально (за результатами спостережень), планомірно (плануючи щоденно), формували у дитини нові форми пізнання, поведінки і діяльності, що означає організацію повноцінного психічного і фізичного розвитку.

З дітьми експериментальної старшої групи було проведено 15 занять.

На прикладі опишемо одне з таких занять. Тема заняття: „Засмутився ліс і сад, вбрання скидає листопад”.

На першому етапі було проведено *входження в чарівну кімнату* через світлові ворота, кожна дитина мала змогу поринути в казку, пройшовши через них; привітання з дітьми.

Другий етап включав у себе пізнавальну діяльність дітей. Кімната освітлювалася зеленим кольором, лунала мелодія „шум листя”. Дітям пропонували стати в коло, звернути увагу на розсипане листя, відчуті запах, по черзі пропонувалося обстежити різні види листя та передавати один одному, розповідаючи про свої враження. Знайомили дітей з цікавими фактами про дерева (береза, тополя та клен). Дивилися відеофільм „Чому листя змінює колір?”.

На етапі *релаксації* кімната мала синє освітлення, діти занурювалися в атмосферу спокою, релаксації, під спокійну музику відновлювалися та розслаблялися, проводилася гра на розвиток творчої уваги „Я – маленький листочок”.

Під час *ігрового* етапу кімната ставала червоного кольору, що стимулювало дітей до активної ігрової діяльності та просто підіймало настрій. Показ картинок ромашки, кропу та м'яти. Розповідь легенд про трави. Проведення гри „Відгадай за запахом”: дитині зав'язують очі шарфом і вона обирає мішечок і на запах відгадує його наповнення.

На *творчому* етапі чарівна кімната мала жовте освітлення. Діти малювали на аркуші паперу дерева за допомогою клею, пензля та тертого листя.

На *підсумковому етапі* проводився аналіз діяльності та прощання. Діти відповідали на запитання:

Що ми робили на занятті?

Що ви уявляєте, коли відчуваєте запах листя?

Що відчуваєш, коли береш листя до рук?

Чи подобається вам, як пахнуть трави?

Чи знайомі вам ці запахи, де ви з ними зустрічалися? Чому про це необхідно говорити?

Навіщо тобі потрібно знати про листя та дерева?

Заключний етап – вихід із чарівної кімнати через світлові ворота.

У результаті проведеного контрольного експерименту з'ясовано, що зміна показників рівня пізнавальної активності в експериментальній групі дітей має більш позитивну динаміку, ніж у дітей контрольної групи.

Такий результат є хорошим показником ефективності запроваджених умов. Зменшилася кількість дітей з низькими показниками, зросла

кількість дітей з середніми та високими показниками розвитку пізнавальної активності.

Виходячи з результатів контрольного експерименту, можна стверджувати, що розроблена система занять забезпечує формування пізнавальної активності як інтегративної якості особистості дітей старшого дошкільного віку в процесі пізнавальної діяльності. Досягнута позитивна динаміка прояву пізнавальної активності старших дошкільників експериментальної групи, що доводить ефективність запровадження мультисенсорного підходу.

ВИСНОВКИ. Проведене дослідження розвитку пізнавальної активності старших дошкільників довело можливість її стимулювання за певних психолого-педагогічних умов, однією з яких є мультисенсорний підхід. Зазнаючи труднощів у вирішенні завдання, діти частіше не втрачають позитивного емоційного ставлення до них, а звертаються за допомогою до вихователя, більше дітей стали прагнути самостійно міркувати. Діти намагаються виконувати завдання до кінця, у випадку виникнення труднощів діти частіше не відволікаються, а виявляють завзятість і наполегливість у досягненні результату.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Карабаєва І. І. Розвиток пізнавальної активності дошкільників в умовах середовища взаємодії дітей з дорослими / І. І. Карабаєва, О. Д. Літченко // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. Максименко С. Д. – К. : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України 2011. Т. 7 (25). – С. 87–94.
2. Карабаєва І. І. Інтелектуально обдаровані дошкільнята: підтримка та супровід / І. І. Карабаєва, А. В. Пасічник // – К. : Шкільний світ, 2011. – 128 с.
3. Карабаєва І. І. Формування пізнавальної спрямованості дошкільників на оточуючу дійсність / І. І. Карабаєва // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2011. Т. 4 (7). – 2011. – С. 155-165.
4. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-біло-сніжка / К. Л. Крутій, І. Б. Стеценко. — Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2017. — 124 с.
5. Куликова Т. А. О воспитании у детей познавательных интересов / Т. А. Куликова // Дошкольное воспитание. – 2006. – № 9. – С. 38-42.
6. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів // Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди / В. І. Лозова. – 2-е вид., доп. – Х.: “ОВС”, 2000. – 164 с.
7. Мачушник О. Л. Пізнавальна активність як важлива складова професійної підготовки

психологів / О.Л. Мачушник // Наука і освіта (Психологія і педагогіка) – 2016. – № 5 – С. 223-228.

8. Суржанська В. А. Творчі завдання і проблема розвитку пізнавальної активності старших дошкільників / В.А. Суржанська // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. праць. – Х.: ХДПУ, 1998. – Вип. 6. – С. 197-199.

9. Товкач І. Є. Формування пізнавальної активності старшого дошкільника у ході мовленнєвих занять / І.Є. Товкач // Роль та місце психології та педагогіки у формуванні сучасної особистості: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції: (М. Харків, Україна, 14-15

лютого 2014 року). – Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень» 2014. – С. 92-97.

10. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій / І.М. Ушакова. – Х. : НУЦЗУ, 2016. – 123 с.

11. Яценко Т. В. Особливості впровадження мультисенсорного підходу в освітній роботі з дошкільниками / Т.В. Яценко, А.А. Пономаренко // Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції 02 березня 2018 року, м. Кременчук. – Кременчук: Методичний кабінет, 2018. – С. 265-270.

THE FEATURES OF STIMULATION THE COGNITIVE ACTIVITY OF SENIOR PRESCHOOL CHILDREN THROUGH THE IMPLEMENTATION THE MULTISENSORY APPROACH

T. Yatsenko

Kremenchuk Pedagogical College named after A.S. Makarenko

Kremenchuk, st. L. Chaikina 33, Ukraine. E-mail: ya.tanya@i.ua

Purpose. To reveal the features of introduction the multisensory approach in education as a way of stimulation the cognitive activity. **Methodology.** The problem of stimulating the cognitive activity of preschool children by the way of a multisensory approach is analyzed in the article. Various types, levels, components and specific features of the development the cognitive activity, methods of its stimulation are described. The introduction of the multisensory approach as the way of stimulating the cognitive activity are described in details. **Results.** The research of the development the cognitive activity the preschool children proved the possibility of its stimulation in the special psychological and pedagogical conditions, one of which was the epy technology of the multisensory approach. **Originality.** For the first time, we have carried out the research the features of introduction the multisensory approach in education as a way of stimulation the cognitive activity the preschool children. **Practical value.** The experimental studies have confirmed the possibility of stimulation the cognitive activity in the conditions of the multisensory approach. It was created the system of classes for the stimulation the cognitive activity of senior preschool children using the multisensory approach technology. The conducted research on the development of cognitive activity of senior preschool children has proved the possibility of its stimulation in certain psychological and pedagogical conditions, one of which is the multisensory approach. Knowing the difficulties in solving the problem, children often do not lose a positive emotional attitude towards them, and turn to the educator for help, more children began to strive to think independently. Children are trying to accomplish tasks to the end, in the case of difficulties, children are often not distracted, but show perseverance and perseverance in achieving the result.

Key words: cognitive activity, cognitive interest, multisensory approach, multisensory environment, stimulation.

REFERENCES

1. Karabayeva, I. I., Litichenko, O. D. (2011), "The development of cognitive activity of pre-school children in the interaction between children and adults environment", *Aktual'ni problemy psykholohiyi. Zbirnyk naukovykh prats' Instytutu psykholohiyi imeni H. S. Kostyuka NAPN Ukrayiny*, vol. 7 (25), pp. 87-94.

2. Karabayeva, I. I., Pasichnyk, A. V. (2011), *Intelektual'no obdarovani doshkil'nyata: pidtrymka ta suprovid [The support of intelligently gifted preschoolers]*, Shkil'nyy svit, Kyiv, Ukraine.

3. Karabayeva, I. I. (2011), "The formation of cognitive orientation to the surrounding reality of preschoolers", *Aktual'ni problemy psykholohiyi. Zbirnyk naukovykh prats' Instytutu psykholohiyi imeni H. S. Kostyuka NAPN Ukrayiny*, vol. 4 (7), pp. 155-165.

4. Krutij K. L., Stecenko I. B. (2017), Prirodnicho-

naukova osvita doshkil'nikov: blokovo-tematichne planuvannya na zasadah interrაციї ta metodichni poradi. Zima-bilosnizhka [The Natural and Scientific Education of preschoolers: the block-thematic planning based on the integration and the methodological advice. Winter-Snowwhite], "LIPS" LTD, Zaporizhzhya : Ukraine.

5. Kulykova, T. A. (2006), "About the upbringing children's cognitive interests", *Doshkol'noe vospytanye*, no. 9, pp. 38-42.

6. Lozova, V. I. (2000) *Tsilisnyy pidkhid do formuvannya piznaval'noyi aktyvnosti shkolnyariv [The holistic approach to the formation of pupils' cognitive activity]*, OVS, Kharkiv, Ukraine.

7. Machushnyk, O. L. (2016), "The cognitive activity as an important component of the professional training of psychologists", „Nauka i osvita” (Psykholohiya i pedahohika), no. 5, pp. 223-228.

8. Surzhans'ka, V. A. (1998), "Creative tasks and the problem of development the cognitive activity of senior preschool children", *Zasobi navchal'noï ta naukovo-doslidnoï roboti. Zbirnyk naukovykh prats'*, Kharkiv, vol. 6, pp. 197-199

9. Tovkach, I.YE. (2014), "The formation of cognitive activity of the senior preschool child during the language lessons", *Rol' ta mistse psykholohiyi ta pedahohiky u formuvanni suchasnoyi osobystosti. Zbirnyk tez mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [The role and the place of psychology and pedagogy in the formation of a modern person: Collection of abstracts of the international scientific and practical conference], Kharkiv, February, 14-15,

2014, pp.92-97.

10. Ushakova, I. M. (2016) *Vikova psykholohiya* [Age psychology], NUTSZU, Kharkiv, Ukraine.

11. Yatsenko, T. V., Ponomarenko, A. A. (2018), "Features of introduction of multisensory approach in educational work with preschoolers", *Aktual'ni pytannya suchasnoyi pedahohiky: tvorchist', maysternist', profesionalizm. Materialy III Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [Topical Issues of Modern Pedagogy: Creativity, Skill, Professionalism: Materials of the III All-Ukrainian Scientific and Practical Conference], Kremenchuk, 02, March, 2018, pp. 265-270.

Стаття надійшла 06.03.2018.